

Aanvulling op jaarverslag 1850
Gemeente Stad Hardenbergh

1. *Opmerkingen over het bijhouden der bevolkingsregisters.*
Wegens de geringe bevolking der gemeente levert de bijhouding van het bevolkingsregister niet veel bezwaren op.
2. *Bezwaren en beslissingen waartoe de stemopnemingen en kiezerslijsten ter zake van leden der Provinciale Staten aanleiding hebben gegeven.*
Geene.
3. *Veranderingen in het personeel der gemeenteambtenaren en opmerkingen omtrent den loop van de dienst.*
Veranderingen zijn daarin in den loop van 1850 niet voorgevallen. De dienst van het personeel gaat steeds geregeld voort.
4. *Staat en omvang der gemeentearchieven en maatregelen genomen ter beschrijving en regeling derzelve.*
Het archief van de gemeente is niet zeer uitgebreid. Inventarissen van hetzelfde zijn voorhanden en worden bijgehouden. Alzoo vanaf 1811 tot 1818 de gemeente Stad en Ambt Hardenbergh ééne gemeente hebben uitgemaakt, is het archief over dat tijdvak ter secretarie van het Ambt Hardenbergh gedeponeed.
5. *Aantal leerlingen die in 1850 in de gemeente kosteloos onderwijs ontvingen.*
Geheel kosteloos 13, gedeeltelijk kosteloos 49. Tezamen 62.
6. *Aantal leerlingen op de Latijnsche scholen of gymnasien op 15 januarij l.l.*
Niet van toepassing.
7. *Algemeene opmerkingen over de bestaande maatschappijen, genootschappen en vereenigingen ter bevordering van kunsten en wetenschappen.*
Alhier is een departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, alsmeede eene afdeling van het Nederlandsch Onderwijzersgenootschap gevestigd. Beide collegien zijn tot nog toe van weinig omvang.
Berigten omtrend de teeken-, bouwkundige- en muzikscholen. Opgave de voornaamste verzamelingen van schilder- en beeldhouwkundige voorwerpen, oudheidkundige voorwerpen, oudheidkunde, munten enz.
Niet van toepassing.
Tentoonstellingen van verschillenden aard, boek- en andere wetenschappelijke verzamelingen, archieven enz.
Er bestaat hier een bibliotheek behorende tot het Departement van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Daar het departement nog niet lang bestaat, heeft de bibliotheek weinig uitgebreidheid.
8. *Algemeene opmerkingen omtrend de dienst van de dienaren der policie, van de marechausees, nacht0 en veldwachter enz.*
De policie in deeze gemeente is in den regel voldoende. Eene voortdurende marechaussée van rijkswege zoude zeer veel nut aanbrengen, bepaaldelijk tot het weren van behoeftige vreemdelingen waarop de gewone policie niet genoegzaam kan letten. In de dienst van nachtwachten wordt behoorlijk voorzien.
9. *Getal branden in 1850 voorgevallen.*
Geene.
10. *Algemeene opmerking omtrend de straatverlichting.*
De straatverlichting is zeer gebrekkig en toch kostbaar voor deeze kleine gemeente; de

lantaarnen zijn oud en in slechten toestand, maar de finantien der gemeente laten op dit oogenblik niet toe om daarin eene voldoende verbetering te brengen.

11. *Voor zoover in de gemeente aanwezig zijn, kanalen en vaarten die niet aan het rijk of de provincie behoren, opgave van het aantal door elk der gemeentelijke of particuliere kanalen en vaarten gekomene schepen, en van de opbrengst der diep-, sluis- en bruggelden over 1850.*

Niet van toepassing.

12. *Opgave in hoeverre voor de instandhouding van gemeente-, polder- of buurtwegen en voetpaden en van de daarin gelegen kunstwerken, en voor de nalevering der verordeningen op het onderhoud en de politie dier middelen van gemeenschap zorg wordt gedragen.*
Voor de instandhouding van de gemeenteweg en voetpaden word behoorlijk zorg gedragen, als mede voor de daarin gelegen bruggen en duikers; terwijl het provinciaal reglement op de wegen en het gemeentereglement op de hand- en spandiensten zoo veel mogelijk worden gehandhaaft.

13. *Berigt van de gedurende het jaar aangelegde of verbeterde wegen en voetpaden, met in achtneming zoo veel mogelijk der verdeeling in twee klassen.*
- *buurtwegen, middelen van gemeenschap tusschen onderscheidene, niet behorende tot de groote, noch tot de provinciale wegen, waarover het toezicht aan bijzondere ambtenaren is opgedragen;*
- *de openbare rij- of landwegen en voetpaden, welke de onderscheidene deelen der gemeente onderling verbinden.*

Onder deeze gemeente zijn in het afgelopen jaar geene nieuwe wegen of voetpaden aangelegd of verbeterd.

14. *Aantal en uitgestrektheid der boomgaarden in de gemeente en opbrengst boomvrucht in mudden in 1850.*

Niet van toepassing.

15. *Opgave omtrend de ontginning van afgeveende of dalgronden.*

Niet van toepassing.

16. *Vermelding ten aanzien van de gemeenten, in welke het houden van pluimvee meer in het groot plaats vind, nopens den meer of minder gunstigen stand van hetzelfde en de in 1850 getrokkenne voordeelen.*

Niet van toepassing.

17. *Aantal arbeiders in de veenen gebezigd wordende.*

Niet van toepassing.

18. *Opgave der voornaamste fabrieken en van haren toestand.*

Niet van toepassing.

19. *Vervallen en nieuw opgerigte fabrieken.*

Niet van toepassing.

20. *Aantal fabriekarbeiders en ambachtslieden.*

Fabriekarbeiders: geene. Ambachtslieden: 73. Knechten: 6. Tezamen: 79.

21. *Nieuw ingevoerde werktuigen en verbeteringen betreffende de nijverheid.*

Niet van toepassing.

22. *Toestand van den kleinhandel.*

Deeze kan gezegd worden niet agteruit te gaan; en blijft zich voor deze gemeente hoofdzakelijk bepalen tot de granen en verdere producten van den land- en veenbouw, boter, spek, hammen en vleesch. De wekelijkse graanmarkt alhier wordt voortdurend goed bezocht door de aangrenzende landbouwers.

23. *Opgave van de voornaamste handelsartikelen, in- en uitgevoerd in elke haven. Herkomst en bestemming der goederen.*
Niet van toepassing.
24. *Opgave van het aantal en van tonnen inhoud der schepen die niet tot de dienst der openbare middelen van vervoer, doch in de gemeenten te huis behooren.*
14 zompschuiten, tezamen metende 112 ton.
25. *Aantal werven en in 1850 gebouwde schepen met aanduiding van derzelver soort.*
Niet van toepassing.
26. *Daar, waar reglementen op de botervaten bestaan, mededeeling van de werking derzelve en de leemten die in dezelve aanwezig zijn.*
Niet van toepassing.
27. *Vermelding van den toestand van het armwezen in 1850, in breede trekken in vergelijking van dien toestand met dien van het jaar 1849, of indien de omstandigheden daartoe leiden, van meer vorige jaren.*
Het armwezen wordt in deeze stad geadministreerd door de diaconie bij de hervormde gemeente alhier. Blijkens de opgaven der diaconie is bij eene vergelijk van het afgelopen jaar met het jaar 1849 de verhouding van het aantal behoeftigen tot de bevolking nagenoeg dezelfde gebleven. Alzoo de gemelde diaconie zich alleen het lot van die behoeftigen aantrekt welke ledematen zijn der kerk en alhier wonen, wordt het gemeentebestuur dikwijls bemoeijlijkt met klagten van hen die bij de diaconie geen hulp kunnen krijgen en door de burgerlijke gemeente ingevolge besluit van heeren Gedeputeerde Staten van den 24 augustus 1848 niet ondersteund mogen worden.
28. *Opgave der hoofdoorzaken van den voor- of achteruitgang van dien toestand in de gemeente.*
In den toestand is geene merkbare verandering gekomen.
29. *Middelen, zoo gewoone als buitengewone, tot leeniging en vermindering der armoede aangewend, ook door onderwijs en werkverschaffing.*
Behalve door de bestaande diakonien zijn door de ingezetenen in het afgelopen jaar geene middelen tot leeniging en vermindering van armoede aangewend. Het gemeentebestuur hoe gaarne ook gezind om liefdadige pogingen van anderen te ondersteunen is te veel met werkzaamheden overladen om hierin zelfs het initiatief te nemen en zich met de administratie dier aan te wenden middelen te belasten. Bij voorkomende gelegenheden is het ook reeds gebleken dat men bij pogingen tot daarstelling van de eene of andere nuttige inrigting weinig medewerking bij de ingezetenen ondervindt.
30. *Opgave der middelen die verder tot verbetering van den staat van het armwezen zouden kunnen worden in het werk gesteld.*
Onder de middelen die daartoe zouden kunnen strekken behoort in de eerste plaats eene inrigting tot werkverschaffing die zich om ondersteuning aanmelden. Het gemeentebestuur is voornemens de daarstelling van eene zoodanige inrigting, zooals die reeds in eenige naburige gemeenten door de pogingen van particulieren is tot stand gebragt, te beproeven. Alzoo hierto echter geldelijke bijdragen gevorderd worden, twijfelt men aan eene genoegzame deelneming.

Aldus opgemaakt bij ons burgemeester en assessoren van de gemeente Stad Hardenbergh, den 27 mei 1851.

J. van Delden Sz.

Ter ordonnantie C.J. van Riemsdijk.